

VĂN HÓA - LỊCH SỬ**VỀ PHONG CÁCH ĂN MẶC
CỦA NGƯỜI MỸ**

Nguyễn Thị Nga
Viện Nghiên cứu Châu Mỹ

Nước Mỹ khá đa dạng và phong phú về những biểu hiện văn hoá, nhưng nó lại có những nét chung theo *kiểu Mỹ* không lặp lại ở các nước châu Âu hoặc châu Á nào khác. Trong chuyến thăm Mỹ gần đây, một trong những điều gây ấn tượng bất ngờ với tôi là cách ăn mặc của người Mỹ.

Suy luận không đúng

Trước hết, điều đó xuất phát từ ấn tượng trước đó của tôi về cách ăn mặc của người châu Âu, khiến tôi đã có những suy luận không đúng khi đem áp dụng cho người Mỹ. Đã từng đến một số nước châu Âu, do điều kiện làm việc và học tập, tôi có thời gian thâm nhập cuộc sống hàng ngày của người dân ở đó. Và tôi để ý thấy họ có một số nét chung. Ngoài sự đa dạng đến bất mắt, cách ăn mặc thường ngày của người dân những nơi đó có phần cầu kỳ, trau chuốt. Nhiều khi sự trau chuốt đó trở nên kiểu cách và trang trọng. Kiểu cách từ chiếc cà vạt được thay đổi thường xuyên, thắt bên trong chiếc cổ cồn của chiếc sơ mi là thắt nẹp của nam giới khi đến công sở, cho đến đôi giày da mà họ không chịu để lộ nẹp gậy nhẹ ở mũi, chứ đừng nói vệt gót dù chút đỉnh khó

thấy. Trang trọng từ bộ vét dưng tuyệt đẹp trên người các thầy giáo của tôi trong những giờ lên lớp, cho đến chiếc váy giống đầm dạ hội mà bà giáo tôi thường mặc đi làm vào những ngày chớm hè. Tôi vẫn chưa quên ấn tượng về người thầy giáo Ba Lan của mình. Mỗi lần gặp, tôi luôn thấy ông thật phong nhã mà không kém phần trang trọng trong những bộ com-lê sẫm màu rất vừa với dáng người ông; nó phù hợp với cái cúi đầu đầy *kiểu cách* của ông khi hôn tay cô học trò nữ trong lần gặp đầu. *Kiểu cách* từ những bộ váy áo tha thướt, lộng lẫy của các nữ sinh viên lướt đi trên các hành lang trường Đại học Tổng hợp Vác-sa-va cho đến chiếc khăn quàng đầy cách điệu phơ phất trên vai họ vào những ngày đầu xuân, hay khi những tia nắng nồng ấm của mùa hè bắt đầu nhường chỗ cho những làn gió gây gây lạnh; tất cả như để hoàn thiện thêm ấn tượng về một *kiểu ăn mặc* khá trang trọng, đóm dáng của các thiếu nữ Vác-sa-va nói riêng và phụ nữ Ba Lan nói chung. Trong thứ trang phục có phần trang trọng, khá đóm dáng và cầu kỳ đó, họ sải từng bước dài hết sức nhẹ nhàng nhưng tránh nhấc cao chân. Trông họ thật đẹp đẽ, quý phái và bất mắt dù tôi

không rõ mặt. Họ đã làm tôi, một phụ nữ đến từ châu Á xa xôi, cứ quay đầu lại với cái nhìn thán phục. Cái ấn tượng ấy như vẫn còn tươi mới trong tôi, dù đã nhiều năm trôi qua và tôi đã được ghé thăm nhiều nước, cả Âu lẫn Á. Với các nước phương Tây như Thụy Sĩ, Pháp, cuộc sống và sinh hoạt có vẻ khẩn trương hơn, nhưng khắp nơi, ở trường học, trên hè phố, trên xe buýt, tàu điện, nghĩa là những nơi của sinh hoạt "đời thường", tôi vẫn được gặp những chiếc váy bó kiểu cách ngang gối hoặc trên dưới gối một chút mà phụ nữ phương Tây thường tự hào vì nó giúp phô diễn những đường cong nữ tính của họ. Chẳng khác gì chúng ta tự hào vì chiếc áo dài của người Việt, dù chúng không thật thoải mái khi đi đứng lâu. Chiếc váy để lộ đôi chân dài ấy thường được kết hợp với đôi bít tất mỏng tang màu xám kéo đến tận thắt lưng, vốn có tác dụng giữ ấm và làm dáng rất tốt, nhưng không lấy gì làm thuận lợi nếu phải mang nó suốt buổi học hay buổi làm việc. Đó là chưa kể động tác phải nhẹ tay nâng niu khéo léo để nó không bị xước lúc thao tác mang tất, một việc mất thời gian. Kiểu váy bó mà người Pháp thường gọi là "jupe serrée" ấy thường được mặc với áo vét sẫm màu như là một thứ trang phục mang tính nghi thức mà tôi thường thấy phụ nữ châu Âu, nhất là phụ nữ Pháp khoác trên người trong những dịp trang trọng, chẳng hạn khi phu nhân các nhà ngoại giao tiếp khách hay dự lễ chiêu đãi. Vậy mà tôi vẫn bắt gặp chiếc váy bó mang tính nghi thức ấy ở những hoàn cảnh rất bình thường: ở người phụ nữ làm buồng của các khách sạn sau giờ tan ca để về nhà ở Thụy Sĩ, ở những người phụ nữ tất bật mua sắm tại các siêu thị bình dân, hay trên đường phố tấp nập người qua lại của

Pháp. Vào những ngày trời ảm, tôi hiếm khi bắt gặp những chiếc sơ mi được nam giới lơ đãng bỏ ngoài quần ở nơi công sở. Đã mặc sơ mi là họ nghiêm chỉnh bỏ trong quần, và đi với nó là những đôi giày chứ không phải là dép da xỏ chân. Tất nhiên điều đó không có nghĩa là đây đó thiếu những kiểu trang phục gọn nhẹ dạng đi picnic. Nhưng bao trùm lên tất cả là cảm giác về một cách ăn mặc kiểu cách và trang trọng, đặc biệt là ở lứa tuổi trung niên.

Nguyên nhân thứ hai khiến tôi hơi bất ngờ trước thực tế ăn mặc của người Mỹ là tôi thường mừng tưng về trang phục của họ dựa trên những sản phẩm của Hollywood, khi mà mình chưa được tận mắt chứng kiến. Trong phim ảnh Mỹ, trang phục của các nhân vật mỗi người một vẻ, nhưng thường khá kiểu cách và phụ nữ thường ăn mặc cầu kỳ và lộng lẫy. Ở công sở hay trên đường phố, phụ nữ thường mặc những chiếc váy bó sát thân, hoặc những kiểu váy áo, vét trang trọng nhưng vô cùng gợi cảm hay thậm chí rất khêu gợi. Kiểu ăn mặc đó thường đi liền và phù hợp với những kiểu tóc cũng kiểu cách không kém. Đó quả thực là thứ trang phục làm tôn vẻ quyến rũ của phụ nữ, nhưng không phải là thứ quần áo bình thường, thoải mái cho môi trường làm việc căng thẳng.

Nhưng tôi đã mang những nhận xét ấy trong đầu để rồi suy diễn và áp dụng cho tất cả các nước phương Tây, đặc biệt là các nước phát triển: đã là phương Tây thì nói chung đều ăn mặc kiểu cách, hấp dẫn, nhiều khi cầu kỳ và trang trọng. Trước khi sang Mỹ, chưa có gì làm tôi thay đổi cách nghĩ đó. Mà có lẽ chẳng riêng gì tôi, cứ nhìn cách chuẩn bị quần áo của các sinh viên Việt Nam chuẩn bị lên

đường du học, kể cả du học Mỹ cũng rõ. Họ đều chuẩn bị cho mình một vài bộ vét và cả tá sơ mi và quần Âu là thẳng li mà theo họ mới đủ lịch sự. Vậy mà với những sinh viên đi học ở Mỹ vài năm về, khi được tôi hỏi lúc viết bài này, họ đều thừa nhận với tôi rằng trong thời gian ở đất Mỹ, họ hầu như chưa có dịp xỏ tay vào thứ trang phục trang trọng là đồ vét mà họ đã tốn công của chuẩn bị từ nhà.

Người Mỹ chuộng cách ăn mặc thoải mái bình thường

Mang tất cả các ấn tượng về cách ăn mặc của châu Âu sang Mỹ, tôi đã lặng lẽ ngó nghiêng vị Khoa trưởng của một trường đại học Hoa Kỳ trong lần diện kiến đầu tiên với ông. Bởi cách ăn mặc của ông khi tiếp khách đã gây cho tôi một ấn tượng thú vị không kém lần đầu tiên sang châu Âu, tôi đã ngưỡng mộ phong cách ăn mặc lịch lãm, có phần trang trọng của người dân ở đó. Ông mặc thật bình thường, có thể dùng chữ "xuề xoà" trong tiếng Việt để diễn tả cũng không có gì là quá, với chiếc sơ mi sẫm màu bỏ ngoài quần, đôi dép da xỏ chân không có quai hậu, phù hợp với tóc hơi dài loà xoà trước trán của một người bận công việc mà không quá quan tâm đến cái việc tĩa tót chúng. Điều lạ là với cái kiểu ăn mặc đó, ông vẫn không gây cho người được ông tiếp cái cảm giác cộc cạch nào đó, hoặc cảm giác bị coi thường hay thiếu tôn trọng. Bởi kết hợp với nó không phải là cung cách tiếp xúc trang trọng kiểu cách, cũng không phải là thái độ thiếu trọng thị, hay không chính thức, mà là một phong cách thoải mái đặc trưng của người Mỹ. Mặc dù các cuộc gặp làm việc đều đã được hẹn trước, và những người trong đoàn công tác

mà tôi tháp tùng đều ở cương vị đầu ngành trong công tác nghiên cứu khoa học trong nước, nhưng những đối tác tiếp chúng tôi ở các trường học khác đều có cách ăn mặc và giao tiếp không nặng tính nghi thức như châu Âu. Nghĩa là nam giới không com-lê, cà vạt cứng nhắc, và nữ không vét jupe đồng bộ với giày mũi nhọn thời trang. Họ ăn mặc thoải mái, không gò bó, phù hợp với một ngày làm việc dài, căng thẳng và khản trương. Nam giới trong những chiếc sơ mi và quần âu vải sợi bông rộng thoáng, kết hợp với giày hoặc dép da không nhất thiết phải có quai hậu, và nữ không phải trong những chiếc "jupe serrée" bó sát chân hoặc những chiếc váy dài cầu kỳ, mà là những chiếc váy lưng lửng trên mắt cá chân một ít để đủ giữ ấm chân mà không cần mang tất dài khi khí trời chưa thật lạnh, hoặc váy dưới đầu gối một chút, đặc biệt được may bằng chất liệu co giãn nên rất thoải mái khi đi lại vận động. Nhất là chúng được kết hợp với đôi giày đế phẳng, mũi không quá nhọn như những đôi giày cao gót tôi thấy bày bán ở những quầy giày có ghi chữ "new look" (mốt mới) trong các hiệu giày ngoài phố. Loại váy co giãn đó với chiếc áo len nhẹ ở phần trên cơ thể không tạo được vẻ trang trọng, kiểu cách như loại jupe bó và vét của phụ nữ phương Tây, nhưng quả thực thuận lợi trong công việc. Tại các trường đại học cũng như trên đường phố, nam nữ thanh niên thường mặc loại trang phục như quần bò, quần áo, và giày thể thao, hoặc quần vải sợi bông với các loại áo thun chui đầu hoặc váy bằng chất liệu co giãn trông rất bình thường, thuận tiện. Tại các bến xe buýt cạnh các trung tâm Đại học, nhiều nữ sinh viên đứng chờ thoải mái với những đôi dép đế bằng, xỏ ngón, gân giống loại dép

của người Nhật, tuy có cách điệu hơn chút ít. Với loại dép như vậy, họ có thể đi chuyển cả buổi mà không ngại mỏi. Giao tiếp với một số nhà giáo khác tại vài trường khác của Mỹ, cũng như quan sát cách người Mỹ ăn mặc đi đứng ở ngoài đường càng củng cố cho tôi cái cảm giác chung về một phong cách ăn mặc bình thường, thoải mái của họ, không hoàn toàn giống phong cách châu Âu như tôi đã tưởng. Mặc khác, những gì tôi thấy trên phim ảnh Hollywood có lẽ chỉ là cách ăn mặc thời thượng của các ngôi sao, khi ngành công nghiệp giải trí quốc tế Hollywood vốn mang tính thương mại muốn phim Mỹ phải có những hiệu ứng đặc biệt và rực rỡ, phải được trang hoàng lộng lẫy và thể hiện sự giàu có của một xã hội tiêu thụ để thu hút khán giả, đặc biệt là khán giả trẻ trên thế giới. Những ấn tượng mới mẻ của tôi về cách ăn mặc của người Mỹ càng được khẳng định khi trên chuyến bay trở về bằng máy bay của hãng Hàng không American Airways, tôi thấy một số nữ tiếp viên Mỹ đi lại thoải mái trong chiếc quần đen vải sợi bông rộng thoáng không li kết hợp với chiếc áo đỏ, thay vì trang phục trang trọng như jupe và áo đỏ đồng bộ của hãng hàng không Thái Cathay Pacific, jupe và vét đen đồng bộ của các hãng hàng không phương Tây, hoặc áo dài đỏ quần trắng của hãng hàng không Việt Nam. Điều đó khiến tôi thú vị, muốn tìm hiểu kỹ hơn về trang phục hàng ngày của người Mỹ như một nét văn hoá.

Khi tôi trao đổi với một số người Mỹ về cảm nhận của mình, họ khẳng định đó là cách ăn mặc "casual" đặc thù cho người Mỹ. "Casual" trong tiếng Anh có nghĩa là tự nhiên, bình thường, không trịnh trọng. Theo Từ điển Bách khoa Mỹ Encart⁽¹⁾, phong

cách ăn mặc của người Mỹ trong thế kỷ XX rõ ràng trông kém trang trọng hơn phong cách ăn mặc của châu Âu, bởi vì thời trang Mỹ chủ yếu dựa trên cung cách ăn mặc của những con người ngoài đường, tức đại đa số những người bình thường. Ngược lại, trang phục châu Âu thường phụ thuộc vào thời trang cao cấp và bị chi phối bởi các hãng tạo một hàng đầu nổi tiếng trên thế giới, đại diện cho thời trang thủ đô Paris của nước Pháp, hoặc gần đây là những nhà tạo một danh tiếng ở Milan của nước Ý, hoặc London của nước Anh. Mặc dù thiết kế của châu Âu vẫn có ảnh hưởng không nhỏ đối với thị hiếu của Mỹ, nhưng thời trang của Mỹ xuất phát từ những nguồn gốc bình dân hơn, như trường học và đường phố, cũng như truyền hình và phim ảnh. Trong vài thập kỷ cuối của thế kỷ XX, các nhà thiết kế thời trang Mỹ thường tìm cảm hứng sáng tạo của mình từ quần áo phong phú của lớp thanh niên trẻ ở thành phố, ở sân chơi bóng chày (một loại hình thể thao được ưa chuộng phổ biến trên đất Mỹ), hoặc quần áo của công nhân ở nhà máy hay trên cánh đồng. Do vậy, tính "casual" đã trở thành một đặc điểm nổi bật và được ưa chuộng trong trang phục của người Mỹ. Vào cuối thế kỷ XX, trong tủ quần áo của người Mỹ trung bình, người ta nhận thấy các phong cách và các biểu trưng thể thao được đưa vào, thể hiện từ những đôi giày thể thao cho đến những chiếc mũ của dân chơi bóng chày, hoặc kiểu áo dân chơi bóng bàn thường mặc. Những trang phục với tính không chính thức, không tuân theo qui định do các nhà tạo mẫu Mỹ nổi tiếng thế giới như Calvin Klein, Ralph Lauren và Liz Clairborn được người Mỹ giữ trân trọng trong các tủ quần áo của họ.

Nhưng đừng nhầm lẫn tính chất "casual" với sự luộm thuộm, nhếch nhác. Báo chí thời trang của Mỹ khi đề cập tính chất "casual" trong ăn mặc của người Mỹ thường nhắc đến câu nói nhấn mạnh của Murphy, chủ hãng thời trang Mỹ Chico cho rằng không nên hiểu "casual" là luộm thuộm, nhếch nhác. "Casual" không có nghĩa là phụ nữ không muốn mình có được vẻ hài hoà. Gayle Shea, nhà sáng lập và đồng thời là nhà thiết kế thời trang của hãng McGin phát biểu rằng hãng McGinn luôn chú trọng đến cách ăn mặc "casual"; trang phục thoải mái tiện lợi cho người ta cảm giác tuyệt vời, tuy nhiên chúng vẫn làm cho họ cảm thấy xinh đẹp và nữ tính.

Trong khi "casual" có thể đồng nghĩa với quần bò, áo thun chui đầu, nhưng điều đó không có nghĩa là ăn mặc quá xuềnh xoàng, sơ sài. DeFranco thuộc hãng thời trang Mỹ Cotton Incorporated đã lưu ý rằng, một phong cách thời trang bằng vải sợi bông đơn giản có thể được dùng để trưng diện hoặc để mặc bình thường, nhưng nó phải phù hợp và sạch sẽ.

Trang phục "casual" của người Mỹ còn đồng nghĩa với tính chất "informal" của chúng, nghĩa là trang phục được chọn để thể hiện sở thích cá nhân, hơn là theo nghi thức hoặc qui tắc xã hội gò bó. Tính không chuộng nghi thức (*informality*) trong sinh hoạt hàng ngày của người Mỹ được coi như một nét văn hoá của Mỹ⁽²⁾. Theo Từ điển Encarta, nhiều chỗ làm việc đã áp dụng tư tưởng "ngày Thứ sáu bình thường". Nghĩa là vào Thứ sáu hằng tuần, người công nhân được khuyến khích ăn mặc như khi ra đường, chứ không phải là mặc quần áo đồng phục hàng ngày. Đối với nhiều cơ sở công nghiệp công nghệ cao

nằm dọc Bờ biển Tây cũng như nhiều khoa của các trường đại học và cao đẳng, người ta đề cao quần áo "casual" hàng ngày, chứ không phải chỉ riêng ngày Thứ sáu.

Quần bò xanh có lẽ được coi là quần áo tiêu biểu độc đáo nhất cho trang phục của người Mỹ. Theo các nhà nghiên cứu, đầu tiên, nó được một thợ may tên là Jacob David nghĩ ra, và sau đó ông đã cùng với Levis Strauss, một nhân viên bán hàng, đăng ký ý tưởng sáng chế của mình vào năm 1873 với tư cách là quần áo bền chắc dành cho thợ mỏ. Quần bò xanh (hay trong tiếng Anh còn gọi là *dungarees*, có nghĩa là quần áo lao động bằng vải trúc bầu thô) đã phát triển trong tầng lớp công nhân ở mọi dạng lao động vào cuối thế kỷ 19 và đầu thế kỷ 20. Trong những năm 1950, chúng trở thành thời trang khi được diễn viên Mỹ trứ danh Marlon Brando mặc để đóng vai điệp viên James Bond nổi tiếng. Từ đó quần bò trở thành một phần của hình ảnh nổi bật của lớp thanh thiếu niên. Trong những năm 1960 và 1970, một quần áo bò bùng nổ khi quần bò Levi's đăng quang như một bộ phận cơ bản của nền văn hoá của giới trẻ. Đến cuối những năm 70, rất nhiều người Mỹ mặc quần bò xanh, và thanh niên khắp mọi nơi trên thế giới lùng sục tìm nó. Về sau, những nhà thiết kế mầu mỡ đã cách điệu nó, làm cho nó phù hợp với sở thích của nhiều người, và quần bò đã bắt đầu biểu thị cho việc đề cao tính tùy thích hơn là tính tuân theo qui ước hoặc nghi thức xã hội của người Mỹ. Như vậy, từ nguồn gốc ban đầu là một dạng quần áo bảo hộ của công nhân, nó đã trở thành một thời trang có ý thức và tiêu biểu của người Mỹ.

Tại sao người Mỹ chuộng trang phục "casual"?

Không chỉ đàn ông Mỹ yêu chuộng quần áo "casual" trong đời sống và công việc, các cuộc phỏng vấn cho thấy phụ nữ Mỹ cũng rất coi trọng tính "casual" trong trang phục của họ, dù là những người phụ nữ ham thích thời trang. Nói tóm lại, tính chất "casual" là đặc tính được đặt lên hàng đầu trong trang phục lẫn thời trang của người Mỹ. Một báo cáo thuộc chuyên đề WWD⁽³⁾ Mỹ đã phát biểu về trang phục Mỹ: "Cách ăn mặc tiện lợi thoải mái (relaxed dressing) đã tạo nên cuộc hôn phối giữa thời trang và tính thiết thực". Ở đây, xin trích dẫn lại một số phát biểu của các nhà tạo mẫu lớn hoặc các nhà kinh doanh quần áo của Mỹ mà bài báo cáo trên ghi nhận lại, có thể coi chúng như câu trả lời cho câu hỏi câu hỏi trên của chúng ta. Những phát biểu đó đều cho thấy sự nhất trí về động cơ nằm phía sau tinh thần ưa chuộng trang phục "casual" của phụ nữ Mỹ. Theo Gayla Shea của hãng McGin, một hãng thời trang phụ nữ của Mỹ: "Phụ nữ thích cách ăn mặc casual bởi vì nó phù hợp với phong cách sống luôn thay đổi của họ", và "Phụ nữ rất bận rộn; chúng tôi cần được thoải mái trong khi hoàn thành mọi công việc mà chúng tôi phải thực hiện trong một ngày nhất định. Phong cách sống đã thay đổi và phụ nữ đang làm việc nhiều hơn bao giờ hết. Họ có nhiệm vụ sinh đẻ, đồng thời họ còn là lãnh đạo tối cao của các công ty đa quốc gia, họ leo núi và đồng thời điều hành đất nước. Quần áo cần thích hợp để họ có thể hoàn thành các nhu cầu đó. Mặc trang phục casual có nghĩa là tạo thêm sự linh hoạt cho mẫu người mà bạn mong

muốn mình trở thành, và để thực hiện những gì mà bạn cần với tư cách là một phụ nữ". Còn Pat Murphy, Phó giám đốc điều hành và đồng thời là người phụ trách chính khâu buôn bán của hãng Chico, một hãng bán lẻ quần áo và đồ dùng cho phụ nữ, phát biểu: "Yếu tố casual luôn tồn tại ở chỗ chúng tôi. Bởi vì phụ nữ cần nhân tố tiện lợi thoải mái". Không những kiểu cách quần áo cần đem lại sự thoải mái mà chất liệu vải cũng là yếu tố quan trọng làm gia tăng hiệu quả trên của trang phục. Vì vậy, Murphy nói thêm: "Phụ nữ đã chọn lựa có ý thức để họ trở nên thoải mái lại vừa hợp mốt. Đó là lý do tại sao việc chọn lựa chất liệu vải cũng quan trọng; quần áo phải đem lại cảm giác và vẻ thoải mái cho người mặc". Bà Linda Franco, chuyên gia về xu hướng thời trang của hãng Cotton Incorporated, khẳng định: "Tính chất casual sẽ không chết. Nó chính là tư tưởng bạn có thể khoác cái gì đó lên người và mặc nó suốt cả ngày, trong mọi cơ hội". Đồng thời bà cũng khẳng định rằng quyền ăn mặc "casual" phải được coi là một thứ đặc quyền ở nơi làm việc: "Thật là một cách tốt đẹp khi quay trở lại với người lao động, thừa nhận cuộc sống bận rộn của họ và cho phép họ thoải mái trong khi làm việc. Đó chính là kiểu lối Mỹ vậy". Bà đã nêu bật chức năng thực lợi của trang phục "casual", khi đề cao những phụ nữ mặc những chiếc quần váy với những chiếc áo hợp mốt ở các tiệc cưới và những sự kiện trang trọng khác, nghĩa là những dịp mà trước đây chiếc váy dài đại tiệc đã từng là trang phục hầu như không thể thiếu đối với phụ nữ: "Có thể hiện nay chúng ta hơi lạc hậu một chút và điều đó hoàn toàn có thể chấp nhận được. Phụ nữ muốn mua một cái gì đó mà

sau đó họ có thể dùng lại nó. Cái thời mà mua sắm cái gì chỉ để mặc qua một lần đã qua mất rồi, vì vậy chúng ta muốn mình có thể đưa những thứ quần áo mới vào tủ quần áo của chúng ta. Điều đó không có nghĩa là chúng ta kém phần quyến rũ, chỉ có điều là chúng ta không đứng trên đỉnh thời trang như chúng ta đã từng trải qua".

Cảm nhận thời trang phụ thuộc vào cách nhìn của mỗi nơi

Vậy có thật trang phục của người Mỹ lạc hậu so với thế giới không? Hoặc họ ăn mặc như thế chỉ vì quá chú trọng đến tính chất "casual" mà chẳng cần quan tâm đến thời trang? Người ta có thể đặt câu trả lời như vậy khi thấy vào những tháng tiết trời mát mẻ, kiểu váy mà phụ nữ Mỹ hay mặc ngoài phố hay công sở thường là loại váy đen, dài không ra dài mà ngắn cũng không ra ngắn, hoặc là lưng lửng trên mắt cá một ít, hoặc lưng lửng dưới đầu gối một chút. Và chúng được may bằng chất liệu vải thun có độ co giãn thoải mái. Rõ ràng là yếu tố thoải mái thuận lợi được nhấn mạnh, nhưng kém phần trang trọng. Vậy tại sao trang phục của họ có điểm khác với những người phụ nữ phương Tây hay của phụ nữ một số nước châu Á đang áp dụng cách ăn mặc phương Tây như Nhật bản? Những chiếc váy ngắn điệu đà bó sát chân làm bước đi phụ nữ càng uyển chuyển đâu rồi? Những chiếc mini jupe mà những cô gái Nhật Bản ngày nay thường tự hào mặc cũng ít thấy?

Một người Mỹ đã đối chiếu cách ăn mặc của phụ nữ Mỹ với phụ nữ Nhật và đã nêu một vài nhận xét thú vị trong chuyên mục MYNIPPON⁽⁴⁾, một

chuyên mục trên trang web dành để mạn đàm về các lễ thói sinh hoạt của người Nhật. Trong khi chưa có điều kiện bàn cận kê về vấn đề vừa nêu, thiết nghĩ có thể nhắc lại các nhận xét đó ở đây để chúng ta suy nghĩ. Theo tác giả bài viết đó, nếu chúng ta có dịp nhận xét các phong cách thời trang dành cho phụ nữ trẻ ở những nơi khác nhau trên thế giới, chúng ta sẽ nhận thấy những sự khác nhau hoàn toàn. Vì vậy không có gì là lạ khi bạn nhận thấy mình hoàn toàn không hợp một khi bạn đến những nước khác. Chẳng hạn, người Pháp, người Ý (và nói chung, nhiều người châu Âu), và phụ nữ Nhật có xu hướng ăn mặc mang tính nghi thức hơn, trong khi người Mỹ đề cao sự thoải mái tiện lợi và chuộng phong cách coi trọng điều đó. Tác giả nêu ví dụ rằng, những gì mà chúng ta thấy các thiếu nữ Nhật mặc hiện nay trên thực tế là những gì mà hầu hết những thiếu nữ Mỹ trước đây đã mặc. Chẳng hạn những chiếc váy ngắn chẳng phải là cái gì mới mẻ ở Mỹ. Chỉ có điều là các thiếu nữ Nhật có xu hướng làm cho chúng ngắn tới một mức độ khác, mà hầu hết là không lấy gì thật sự đẹp mắt lắm. Cũng như mới đây, tác giả đọc thấy rằng thanh niên Nhật bắt đầu khao khát một kiểu thời trang mang "vẻ thể thao" và không chuộng "vẻ ngây thơ của nữ sinh trung học" như trước đây, mà chuộng cái vẻ thoải mái. Trong khi đó, hầu hết các thiếu nữ ở Mỹ đã làm cho mình ra vẻ thể thao từ khi ở cấp một, cấp hai và giờ đây cái mốt ấy cũng đã cũ. Và tác giả cho rằng thời trang của Mỹ hiện nay quay về những mốt trước đây và giới thời trang đang đưa nước Mỹ trở lại những phong cách đã thịnh hành những thập niên 50, 70 và 80. Nghĩa là trên

thực tế, hình như hình như nó đang đi ngược lại để theo đuổi cái cốt lõi của người Nhật là thường sử dụng những đôi giày đế bằng, còn người Nhật thì đang tiến về phía trước với các mốt thời trang không còn mốt của Mỹ. Tác giả kết luận rằng nói lên điều đó không có nghĩa là tác giả chê cười về phong cách thời trang của thanh niên Nhật, bởi vì theo tác giả, mỗi nơi có kiểu "cảm nhận thời trang" của riêng mình.

Người Mỹ nổi tiếng vì tính không coi nặng nghi thức. Như đã nói, đó là một đặc điểm văn hoá của Mỹ. Nó không chỉ thể hiện ở cách thức giao tiếp trong cơ quan, ngoài xã hội, mà còn trong phong cách ăn mặc của người Mỹ. Có thể thấy rằng, ở nhiều nước châu Á, những người có địa vị cao thường không cởi áo ngoài hay cà vạt của họ tại các buổi họp kinh doanh. Cũng như cấp dưới không ngắt lời hay không tỏ lộ vẻ rất bất đồng với cấp trên, cũng như có các cử chỉ cười đùa khi giao dịch ký kết hợp đồng. Với người Mỹ, tất cả những điều đó đều là chuyện bình thường. Sự thân thiện trong giao tiếp đi liền với cách ăn mặc thoải mái, không coi nặng nghi thức trong công việc hàng ngày. Trong nền

văn hoá đó, sự thoải mái, vẻ thân thiện được coi là giọt dầu bôi trơn cho xã hội. Trong khi sự bình thường, thoải mái trong trang phục đem lại hiệu quả công việc, và phù hợp với tính thích thay đổi của người Mỹ, thì vẻ thân thiện trong giao tiếp "làm giảm đi lực ma sát của chủ nghĩa cá nhân và sự cạnh tranh, làm cho mọi người làm việc với nhau một cách hiệu quả", như nhận xét của Joe Wallach và Gale Metcalff⁽⁵⁾. Ngoài ra có thể có một lý do sâu xa khác nữa: nước Mỹ là một đất nước của dân nhập cư; luồng người tìm cơ hội mới cho đến nay vẫn không ngừng chảy vào nước Mỹ, khiến tính đa dạng và năng động luôn được thể hiện ở mọi mặt của đời sống và mọi sự câu nệ hay chuẩn mực gò bó trở nên khó bền vững ■

Chú thích:

1. Microsoft Encarta 2001.
2. Xem Joe Wallach và Gale Metcalff. Làm việc với người Mỹ. NXB Thống kê, Hà Nội, 2002, tr 119 (sách dịch)
3. <http://www.cottonic.com/wwd>.
4. <http://lucube.com/mynippon/2004/08/style-for-womun-american-vs-japanese.html>
5. Joe Wallach và Gale Metcalff. Làm việc với người Mỹ. NXB Thống kê, Hà Nội, 2002, tr. 123 (sách dịch)